

[دومین همایش ملی روانشناسی مدرسه]

[اردبیل، دانشگاه محقق اردبیلی]

[دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی]

[۲۳ اردیبهشت ۹۵]

بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی و معنویت در بین دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم شهرستان دزفول

بهرروز آتش روز^۱، عباس شاه ولی^۲، مریم فخاری مقدم^۳، علی بالوئی^۴، و محبوبه مقدم‌نیا^۵

چکیده

در سال‌های اخیر نتایج تحقیقات بیانگر اهمیت و تاثیر مذهب و معنویت در جنبه‌های گوناگون زندگی انسان و مخصوصاً جنبه‌های روانی انسانها می‌باشد (هنینسگ گارد و آرنونا، ۲۰۰۸)، (مالتی و دی، ۲۰۰۱) بر این اساس هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی و معنویت در بین دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم شهرستان دزفول در سال تحصیلی ۹۵-۹۴ بود. روش پژوهش حاضر از نوع توصیفی - تحلیلی بود حجم نمونه طبق اصول علمی ۸۰ نفر، با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای از بین کلیه دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهرستان دزفول انتخاب، و جهت جمع‌آوری داده‌ها از دو پرسشنامه‌ی مقیاس ویژگی‌های شخصیتی (NEO - FFI) و پرسشنامه معنویت (SQ) استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. یافته‌ها نشان دادند رگه روان‌رنجوری با معنویت رابطه معکوس معناداری دارد. رابطه معنادار برون‌گرایی، گشودگی به تجربه، باوجدان بودن و توافق‌پذیری با معنویت نیز از یافته‌های این پژوهش بود این نتایج با تحقیقات جولی، چلسیا و لائورا، (۲۰۱۲) همخوان است. در مجموع می‌توان گفت که رگه‌های شخصیتی با معنویت رابطه داشته و از آن تاثیر می‌پذیرد.

کلیدواژه‌ها: پنج عامل شخصیت (NEO)، معنویت (SQ)، دانش‌آموزان مقطع متوسطه

^۱دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز. نویسنده مسئول: Atashrouz@gmail.com

^۲دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز. shahvali2010@gmail.com

^۳کارشناس ارشد روان‌شناسی تربیتی. m_fakhari1090@yahoo.com

^۴کارشناس ارشد مشاوره. ali.balooei@gmail.com

^۵کارشناس روانشناسی عمومی. moghaddamnia1992@yahoo.com. تربیتی. m_fakhari1090@yahoo.com

^۵کارشناس ارشد مشاوره. ali.balooei@gmail.com

[دومین همایش ملی روانشناسی مدرسه]

[اردبیل، دانشگاه محقق اردبیلی]

[دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی]

[۲۳ اردیبهشت ۹۵]

مقدمه

یکی از اجزاء زندگی سالم، توجه به نیازهای معنوی است. از آنجا که انسان موجودی زیستی، روانی، اجتماعی و معنوی است بنابراین در برنامه زندگی، همه نیازهای انسان باید در نظر گرفته شود. معنویت مبتنی بر جهان‌بینی توحیدی، سبک زندگی انسان را اعتلاء می‌بخشد. در این سبک زندگی رفتارهای آسیب‌زا به تدریج کاهش یافته و رفتارهای سالم افزایش می‌یابد. با ادامه روند کنونی و کم‌رنگ شدن ارزش‌های دینی و معنوی در جامعه از سویی و رویکرد جوانان به الگوهای به ظاهر معنوی و عرفانی از سوی دیگر، سبب خواهد شد این شور و شوق جوانان و باورهای دینی و معنوی آنها به انحراف و نهایتاً به ورطه سقوط کشیده شود (اژدری فرد، قاضی، ونورانی پور، ۱۳۸۹). فیشر (۲۰۰۰) عنوان کرده است که، توجه به بعد معنوی تأثیر زیادی در دوست داشتن یک زندگی کامل دارد. شخصیت و ویژگی‌های شخصیتی به عنوان مهم‌ترین تعیین‌کننده‌های رفتاری انسان، می‌تواند با معنویت به عنوان یکی از ابعاد وجودی هر شخصی در ارتباط باشد (نیکبخت اصل، ۱۳۸۹). در مورد تأثیر معنویت بر عوامل روان‌شناختی از جمله شخصیت، مطالعاتی صورت گرفته است. در پژوهشی که مرجان معین‌فر و دیگران در سال ۱۳۹۳ با موضوع بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی با معنویت و جهت‌گیری مذهبی انجام دادند، نتایج حاصل از تحلیل آن به این صورت بود که روان‌نژندی با خود آگاهی معنوی، رابطه معکوس دارد و با جهت‌گیری مذهبی بیرونی رابطه مستقیم دارد. به طور کلی نتایج نشان داد که بین ابعاد مختلف شخصیت با معنویت و جهت‌گیری مذهبی رابطه وجود دارد. یافته‌ها در پژوهش دیگری تحت عنوان جهت‌گیری مذهبی اسلامی و ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان بر اساس پنج عامل شخصیت (NEO) نشان داد که: همه ی رگه‌های پنج عامل شخصیت به جز روان‌آزردگی با جهت‌گیری مذهبی رابطه دارند و عامل گشودگی نسبت به تجربه ۱۱٪ از واریانس جهت‌گیری مذهبی را در دانشجویان پیش‌بینی می‌کند (زره پوش و کجباغ، ۱۳۹۳). بی‌تردید رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و معنویت یکی از بحث‌های عمده و محوری در روان‌شناسی است و بررسی رابطه میان این دو مولفه می‌تواند نتایج جالب و قابل‌کاربردی را به دست دهد (رالف و همکاران به نقل از نیکبخت اصل، ۱۳۸۹).

روش

نوع و طرح پژوهش

از آنجا که هدف پژوهش بررسی رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و معنویت در بین دانش‌آموزان دختر دبیرستان‌های شهرستان دزفول بوده است فرآیند پژوهش از نوع همبستگی است.

جامعه آماری، نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه مورد مطالعه‌ی پژوهش حاضر، شامل کلیه دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم شهرستان دزفول در سال تحصیلی ۹۵-۹۴ بوده است. حجم نمونه طبق اصول علمی ۸۰ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شد.

[دومین همایش ملی روانشناسی مدرسه]

[اردبیل، دانشگاه محقق اردبیلی]

[دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی]

[۲۳ اردیبهشت ۹۵]

ابزار پژوهش

مقیاس ویژگی های شخصیتی NEO – FFI: برای سنجش رگه‌های پنجگانه شخصیتی از پرسشنامه نئو فرم کوتاه استفاده شده است. ضرایب اعتبار باز آزمایشی مقیاس های آن به فاصله سه ماه بین ۰.۸۳ تا ۰.۷۵ به دست آمده است (کاستا و مک کرا ۱۹۹۲، به نقل از آتش روز و همکاران ۱۳۸۷).

مقیاس معنویت: پرسشنامه معنویت را پارسیان و دونینگ به منظور سنجش اهمیت معنویت در زندگی افراد و ارزیابی ابعاد مختلف آن ساخته اند. این ابزار یک پرسشنامه خود گزارشی ۲۹ سوالی است و هر سوال به صورت یک طیف لیکرتی و از ۱ تا ۴ نمره - گذاری می‌شود. (امینایی و دیگران، ۱۳۹۴). پارسیان و دونینگ، ضریب آلفای کلی پرسشنامه را ۰.۹۴٪ و ضریب آلفای زیر مقیاس ها را بین ۰.۸۰٪ تا ۰.۹۱٪ به دست آورد که بیانگر همسانی درونی کلی پرسشنامه است.

شیوه اجرا

از میان تمام مدارس متوسطه شهر دزفول با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چهار مدرسه به طور تصادفی انتخاب شد سپس از هر مدرسه یک کلاس انتخاب شد و برای این افراد پرسشنامه‌های شخصیت نئو و پرسشنامه معنویت اجرا شد.

روش تجزیه و تحلیل آماری

داده های حاصل از اجرای پژوهش در دو سطح توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم افزار SPSS۶ مورد تحلیل قرار گرفت.

نتایج

جدول ۱. شاخص‌های مرکزی و پراکندگی نمرات ویژگی های شخصیتی / معنویت دانش‌آموزان دختر مقطع

متوسطه شهر دزفول.

شاخص های توصیفی			مؤلفه های تحقیق
دانش آموزان دختر			
انحراف معیار	میانگین	تعداد	
۱/۸۸	۲۴/۲۶	۸۰	روان رنجوری
۱/۶۳	۳۳/۷۳	۸۰	برونگرایی
۱/۸۸	۲۹/۷۹	۸۰	گشودن به تجربه
۴/۶۹	۴۰/۶۱	۸۰	توافق پذیری
۳/۹۲	۵۰/۹۳	۸۰	با وجدان بودن
۵/۶۱	۳۹/۶۴	۸۰	معنویت

یافته‌های استنباطی

یافته‌های استنباطی مربوط به فرضیه‌های این پژوهش شامل آزمون ضریب همبستگی ساده پیرسون می‌باشد که برای کلیه متغیرهای مورد مطالعه در این پژوهش در جداول زیر با سطح خطای ۰/۰۵ ارائه شده است.

جدول ۲. آزمون ضریب همبستگی پیرسون برای معناداری رابطه میانگین نمرات معنویت / روان رنجوری

متغیرهای پژوهش	تعداد	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
معنویت - روان رنجوری	۸۰	-۰/۲۲	۰/۰۴۶

فرضیه اول پژوهش: « بین معنویت و روان رنجوری در دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه شهرستان دزفول رابطه وجود دارد. » بدین صورت است که هرچقدر سطح معنویت بیشتر باشد سطح روان‌رنجوری در افراد پایین تر می‌باشد و عکس این مورد نیز همچنین صادق است.

جدول ۳. آزمون ضریب همبستگی پیرسون برای معناداری رابطه میانگین نمرات معنویت / برونگرایی

متغیرهای پژوهش	تعداد	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
معنویت - برونگرایی	۸۰	۰/۲۵	۰/۰۴۳

فرضیه دوم: « بین معنویت و برونگرایی در دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه شهرستان دزفول رابطه وجود دارد. » بنابراین بین میانگین نمرات معنویت و برونگرایی در دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه شهرستان دزفول رابطه معنی داری وجود دارد که این رابطه از نظر آماری معنادار می‌باشد.

جدول ۴. آزمون ضریب همبستگی پیرسون برای معناداری رابطه میانگین نمرات معنویت / گشودگی به تجربه

متغیرهای پژوهش	تعداد	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
معنویت - گشودگی به تجربه	۸۰	۰/۵۱	۰/۰۰۰

فرضیه سوم: « بین معنویت و گشودگی به تجربه در دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه شهرستان دزفول رابطه وجود دارد. » بنابراین بین میانگین نمرات معنویت گشودگی به تجربه در دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه شهرستان دزفول رابطه معنی داری وجود دارد که این رابطه از نظر آماری معنادار می‌باشد.

جدول ۵. آزمون ضریب همبستگی پیرسون برای معناداری رابطه میانگین نمرات معنویت / توافق پذیری

[دومین همایش ملی روانشناسی مدرسه]

[اردبیل، دانشگاه محقق اردبیلی]

[دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی]

[۲۳ اردیبهشت ۹۵]

متغیرهای پژوهش	تعداد	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
معنویت - توافق پذیری	۸۰	۰/۳۳	۰/۰۰۳

فرضیه چهارم: «بین معنویت و توافق پذیری در دانش آموزان دختر مقطع متوسطه شهرستان دزفول رابطه وجود دارد.»

جدول ۶. آزمون ضریب همبستگی پیرسون برای معناداری رابطه میانگین نمرات معنویت / باوجدان بودن

متغیرهای پژوهش	تعداد	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
معنویت - باوجدان بودن	۸۰	۰/۴۱	۰/۰۰۰

فرضیه پنجم: «بین معنویت و باوجدان بودن در دانش آموزان دختر مقطع متوسطه شهرستان دزفول رابطه وجود دارد. بنابراین بین میانگین نمرات معنویت باوجدان بودن در دانش آموزان دختر مقطع متوسطه شهرستان دزفول رابطه معنی داری وجود دارد که این رابطه از نظر آماری معنادار می باشد.

بحث و نتیجه گیری

با توجه به یافته‌های استنباطی، بررسی و تجزیه و تحلیل نتایج فرضیه‌ها نشان می‌دهد که بین معنویت و ویژگی‌های شخصیتی رابطه معناداری وجود دارد. بنابراین می‌توان گفت که معنویت بر ویژگی‌های شخصیتی دانش آموزان مؤثر بوده است. بعد معنوی، نقش مهمی در سلامت و سازگاری انسان دارد. عدم توجه به بعد معنوی، خودشناسی در زندگی، طبق نظر نظریه پردازان و تحقیقات انجام شده، مانع رشد و شکوفایی می‌باشد و سلامت روان را به خطر می‌اندازد. در صورت عدم رشد و شکوفایی قشر جوان، خسارت‌های جبران‌ناپذیر به خانواده‌ها، آموزش و پرورش و جامعه وارد می‌شود. این پژوهش همانند سایر پژوهش‌های مشابه دارای محدودیت‌هایی می‌باشد. به نظر می‌رسد مهمترین محدودیت آن کمبود ادبیات پژوهشی و نظری به زبان فارسی در زمینه معنویت در روان‌شناسی و نیز پژوهش حاضر به دانش آموزان دختر محدود شده است. با توجه به نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر به به پژوهشگران پیشنهاد می‌شود با جامعه‌های آماری وسیع‌تر و مختلف به بررسی رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و معنویت پردازند و جامعه آماری خود را به هر دو جنس دختر و پسر اختصاص دهند. و پیشنهاد کاربردی در این پژوهش مراکز آموزشی، مدارس و دانشگاه‌ها با برنامه ریزی‌های دقیق و استفاده به جا و درست از معنویت در برنامه‌ریزی‌های آموزشی در محیط کسب تحصیل، می‌توانند تاثیر مثبت و سازنده ای بر شخصیت دانش آموزان داشته باشند.

منابع فارسی

آتش روزه، بهروز؛ پاک دامن، شهلا و عسگری، علی (۱۳۸۷). ارتباط بین پنج رگه شخصیتی و پیشرفت تحصیلی. *روان‌شناسان ایرانی*، شماره ۴، صص

۳۷۶-۳۶۳.

[دومین همایش ملی روانشناسی مدرسه]

[اردبیل، دانشگاه محقق اردبیلی]

[دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی]

[۲۳ اردیبهشت ۹۵]

ازدردی فرد، سیما، پری سیما، قاضی، قاسم، نورانی پور، رحمت‌الله (۱۳۸۹). بررسی تأثیر آموزش عرفان و معنویت بر سلامت روان دانش‌آموزان. *فصلنامه اندیشه‌های تازه در علوم تربیتی*، سال پنجم، شماره دوم، صص ۱۰۵، ۱۲۷

امینایی، محمد، اصغری، محمد جواد، آزادی، محمود، سلطانی، رضا (۱۳۹۴). بررسی اعتبار و پایایی نسخه فارسی پرسش‌نامه معنویت پاریسیان و دونینگ SQ، *مجله‌ی اصول بهداشت روانی*، سال ۱۷، (۳).

زهره پوش، اصغر؛ کججاف، محمدباقر؛ حشمتی فر، لیلا؛ صادقی، امیر حسین، حامد امید (۱۳۹۳). بررسی جهت‌گیری مذهبی/اسلامی و ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان بر اساس پنج عامل شخصیت. *مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان*. ف دوره نوزدهم، تابستان ۱۳۹۳، صص ۶۸-۷۶

منابع لاتین

Fisher, J. (۲۰۰۰). Making sense of spiritual health and well-being: Being human, becoming whole. A colloquium paper presented at the School of Nursing, University of Ballarat.

Jude M. Henningsgaard, Randolph C. Arnau (۲۰۰۸). Relationships between religiosity, spirituality, and personality: A multivariate analysis. Volume ۴۵, Issue ۸, pages ۷۰۳-۷۰۸.

John Maltby, Liza, Day (۲۰۰۱). Spiritual involvement and belief: the relationship between spirituality and Eysenck's personality dimensions. Volume ۳۰, Issue ۲, pages ۱۸۷-۱۹۲.

Yonker, Julie; Schnabelrauch, Chelsea A.; Dehaan, Laura G (۲۰۱۲). The Relationship between Spirituality and religiosity on psychological outcomes in Adolescents and emerging adults: A Meta-Analytic Review. *Journal of adolescence*, ۳۵ n۲p۲۹۹-۳۱۴.